

2017-02-23
S2017/01221/JÄM (delvis)

Socialdepartementet

Socialstyrelsen
106 30 Stockholm

Uppdrag att stödja genomförande och uppföljning av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor

Regeringens beslut

Regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att inom socialtjänst samt hälso- och sjukvård stödja genomförandet av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (skr. 2016/17:10). Till uppdraget hör även att stödja uppföljningen av hela strategin på nationell nivå. Uppdraget rör tre områden: kunskap om förekomst av våld och våldsrelaterade insatser samt kompetensstöd respektive metodutveckling för vård- och omsorgspersonal.

För att förbättra kunskapen om förekomsten av våld och våldsrelaterade insatser ska Socialstyrelsen

- 1) ta fram förslag på indikatorer för uppföljning av den nationella strategin,
- 2) utreda förutsättningarna för att i öppna jämförelser av hälso- och sjukvården inkludera uppgifter om våld och könsstympning,
- 3) redovisa åtgärder för att inom hälso- och sjukvården utveckla nationell statistik som rör våld,
- 4) ta fram en vägledning till kommuner och landsting för att möjliggöra enhetliga uppskattningar av kostnaden för insatser som orsakas av våld i nära relationer, och
- 5) genomföra en nationell kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck.

För att förstärka kompetensstödet för vård- och omsorgspersonal ska Socialstyrelsen

- 6) planera för fördjupad fortbildning om hedersrelaterat våld och förtryck i socialtjänst samt hälso- och sjukvård,

För att vidareutveckla metoder för vård- och omsorgspersonal ska Socialstyrelsen

- 7) kartlägga förekomst och behov av standardiserade bedömningsmetoder i hälso- och sjukvårdens arbete med våldsutsatta och våldsutövare,
- 8) utveckla standardiserade bedömningsmetoder om utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck samt våldsutövande,
- 9) utveckla metoder för socialtjänstens samt hälso- och sjukvårdens behandlingsarbete med våldsutövare.
- 10) stödja utvecklingen och spridningen av bedömnings- och behandlingsmetoder i socialtjänstens samt hälso- och sjukvårdens arbete med flickor och pojkar som är utsatta, eller riskerar att utsättas för, våld av närstående.

Vid genomförandet av deluppdraget 1, att ta fram förslag på indikatorer för uppföljning av den nationella strategin, ska Socialstyrelsen samråda med Barnombudsmannen (BO), Brottsförebyggande rådet (Brå), Folkhälsomyndigheten (FoHM), Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF), Uppsala universitet (Nationellt centrum för kvinnofrid, NCK), Statistiska Centralbyrån och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Vid genomförandet av deluppdraget 6, att planera för fördjupad fortbildning om hedersrelaterat våld och förtryck i socialtjänst samt hälso- och sjukvård, ska Socialstyrelsen samråda med Länsstyrelsen i Östergötlands län och Uppsala universitet (NCK). Vid genomförandet av deluppdraget 7, att kartlägga förekomst och behov av standardiserade bedömningsmetoder i hälso- och sjukvårdens arbete med våldsutsatta och våldsutövare, ska Socialstyrelsen samråda med Uppsala universitet (NCK) och MFoF. Vid genomförandet av deluppdraget 8, att utveckla standardiserade bedömningsmetoder om utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck samt våldsutövande, ska Socialstyrelsen samråda med Länsstyrelsen i Östergötlands län och MFoF. Vid genomförandet av deluppdraget 9, att utveckla metoder i socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens behandlingsarbete med våldsutövare, ska Socialstyrelsen samråda med Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Socialstyrelsen ska även samråda med de organisationer i det civila samhället som myndigheten bedömer är relevanta.

I arbetet med uppdraget ska Socialstyrelsen genomgående beakta utgångspunkterna för den nationella strategin. Myndigheten bör särskilt uppmärksamma barnrätts- och ungdomsperspektiv inklusive principen om barnets bästa samt att barn kan vara direkt och indirekt utsatta för

mäns våld mot kvinnor. I enlighet med den nationella strategin omfattar uppdraget även hbtq-personer och våld i samkönade relationer. I tillämpliga delar ska Socialstyrelsen även ta hänsyn till Sveriges åtaganden enligt Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (Istanbulkonventionen, 2011).

För uppdragets genomförande får Socialstyrelsen använda högst 8 500 000 kronor under 2017. Kostnaderna ska belasta utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering, anslaget 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder, anslagspost 8 – del till SOS.

Deluppdraget 9, att utveckla metoder för socialtjänstens samt hälso- och sjukvårdens behandlingsarbete med våldsutövare, ska redovisas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) tillsammans med en ekonomisk slutredovisning senast den 31 mars 2020 och delredovisas senast den 30 mars 2018. Deluppdraget 5, nationell kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck ska redovisas senast den 29 mars 2019 och delredovisas senast den 30 mars 2018. Övriga deluppdrag ska, med ändring av regeringens tidigare beslut den 22 oktober 2015 (S2015/06821/JÄM) redovisas tillsammans med en ekonomisk slutredovisning senast den 30 mars 2018. Redovisningarna ska hänvisa till det diarienummer som detta beslut har.

Bakgrund

Regeringens skrivelse Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid (skr. 2016/17:10) innehåller en sektorsövergripande nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål 2017–2026. Strategin har fyra målsättningar som bör vägleda statens styrning av insatser på området:

- 1) ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld,
- 2) förbättrad upptäckt av våld samt starkare skydd och stöd för våldutsatta kvinnor och barn,
- 3) effektivare brottsbekämpning, samt
- 4) förbättrad kunskap och metodutveckling.

I strategin aviserar regeringen särskilda uppdrag för hela strategins genomförande samt pekar på behov av åtgärder under perioden 2017–2020. Från och med 2018 kommer regeringen att ge uppdrag om genomförande, samordning och uppföljning av strategin till den jämställdhetsmyndighet som regeringen har för avsikt att inrätta.

Regeringen bedömer att Socialstyrelsen är en särskilt viktig myndighet i arbetet att uppnå strategins målsättningar på nationell nivå. Socialstyrelsen har en central roll vid strategins genomförande i vård- och omsorgssektorn. Dessutom kan Socialstyrelsen bidra till att utveckla förutsättningarna för den kommande jämställdhetsmyndigheten att följa upp strategin.

Som framhålls i strategin har samhällets ansträngningar på området tenderat att hantera konsekvenserna av mäns våld mot kvinnor snarare än dess orsaker. Insatser för våldsutövare är t.ex. förhållandevis eftersatta. De sammantagna effekterna av arbetet är svåra att bedöma eftersom kunskapen om våldets omfattning över tid är begränsad och osäker. Våldsutsatta kvinnor och barn kan möta många olika hinder för att berätta om våldet för omvärlden. Därtill finns flera brister i undersökningar, verksamhetsuppföljning och statistik. I många sammanhang finns följaktligen inga uppgifter om omfattningen av insatser som föranletts av våld eller våldets faktiska kostnader.

Mot denna bakgrund anser regeringen att både omfattningen av mäns våld mot kvinnor och insatser på området över tid behöver följas upp på ett mer heltäckande och strukturerat sätt på nationell nivå. Förutsättningarna för statistikföring och systematisk uppföljning av insatser lokalt behöver förbättras. Verksamheter som kommer i kontakt med våldsutsatta och våldsutövare bör aktivt och varaktigt arbeta för att upptäcka våld. Därtill är våldsförebyggande insatser inklusive insatser för män som har utövat våld mot närstående ett centralt utvecklingsområde. Detsamma gäller upptäckt och förebyggande av prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Dessa utmaningar rör i hög grad socialtjänsten samt hälso- och sjukvården. Av den nationella tillsynen 2012–2013 framgick exempelvis att mål, statistik och kartläggningar ofta saknades hos berörda vårdgivare. Inspektionen för vård och omsorg (IVO) bedömde att vårdgivare behöver bli bättre på att upptäcka våldsutsatta kvinnor och barn som riskerar att fara illa. Myndigheten ansåg även att det är nödvändigt för vårdgivare att öka sin kunskap om våld och vård för våldsutsatta genom att utveckla det systematiska kvalitetsarbetet.

I enlighet med vad världshälsoorganisationen framhåller (WHO, 2016)¹ vill regeringen betona hälso- och sjukvårdens stora betydelse för tidig

¹World Health Organization, Global Plan of Action to strengthen the role of the health system within a national multisectoral response to address interpersonal violence, in particular against women and girls, and against children, 2016

upptäckt och förebyggande av våld liksom för vårdinsatser, remittering till andra stödinstitutioner samt utveckling av kunskap och statistik. Socialstyrelsen har under senare år vidgat det utvecklingsarbete som tidigare var inriktat mot främst socialtjänsten till att också omfatta hälso- och sjukvården. Regeringens ambition är att stödja denna utveckling. Därtill bör arbetet i större utsträckning omfatta insatser för våldsutövare.

Närmare om uppdraget

Uppdraget syftar till

- att förbättra kunskapen om förekomsten av mäns våld mot kvinnor och våldsrelaterade insatser på nationell, regional och lokal nivå,
- att specifikt förbättra kunskapen om förekomsten av mäns våld mot kvinnor och våldsrelaterade insatser inom socialtjänst och hälso- och sjukvård på kommunal respektive regional nivå,
- att förstärka kompetensstödet till vård- och omsorgspersonal, samt
- att utveckla bedömnings- och behandlingsmetoder i socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våldsutövare samt våldsutsatta kvinnor och barn.

Uppdraget består av tio deluppdrag enligt följande:

Kunskap om förekomst av mäns våld mot kvinnor och våldsrelaterade insatser

1. Framtagande av indikatorer för uppföljning av den nationella strategin

Socialstyrelsen ska ta fram förslag till ett begränsat antal indikatorer som myndigheten anser vara särskilt viktiga för att möjliggöra bedömningar av dels förekomsten i befolkningen av mäns våld mot kvinnor, dels omfattningen och effekten av samhällets insatser enligt målsättningarna i den nationella strategin. Mäns våld mot kvinnor motsvarar här strategins tillämpningsområde med undantag av kommersialisering och exploatering av kvinnokroppen i medier, pornografi och reklam. Indikatorerna ska även omfatta barnäktenskap och tvångsäktenskap. Indikatorerna ska gälla den nationella nivån och bör även kunna användas på regional och lokal nivå.

2. Uppgifter om våld i öppna jämförelser av hälso- och sjukvården

Socialstyrelsen ska utreda förutsättningarna för att i öppna jämförelser av hälso- och sjukvården inkludera uppgifter om våld och könsstympning samt insatser med anledning av våld och könsstympning.

3. Utveckling av nationell statistik inom hälso- och sjukvården

Socialstyrelsen ska redovisa vilka åtgärder myndigheten har vidtagit, eller avser att vidta, för att i enlighet med myndighetens förslag till statistikutveckling inom hälso- och sjukvården (Brottsofferstatistik – förslag till statistikutveckling inom socialtjänst och hälso- och sjukvård, 2013), förbättra vårdgivares registrering av åtgärder med befintliga relevanta koder samt att i samråd med vårdgivare föreslå ytterligare koder som bättre kan spegla de insatser som ges till våldsutsatta.

4. Vägledning för att uppskatta kostnaden av våld

Socialstyrelsen ska ta fram en vägledning i syfte att underlätta för kommuner och landsting att på ett enhetligt sätt uppskatta kostnaden för insatser som föranletts av våld i nära relationer på lokal respektive regional nivå.

5. Nationell kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck

Socialstyrelsen ska kartlägga omfattningen av hedersrelaterat våld och förtryck i alla åldersgrupper i Sverige. Kartläggningen ska även inbegripa omfattningen av barnäktenskap och tvångsäktenskap. Socialstyrelsen ska för kartläggningen inhämta uppgifter och information från BO, Brå, FoHM, IVO, Kriminalvården, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Migrationsverket, MFoF, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Skatteverket och Statens skolverk. Det bör vidare undersökas i vilken utsträckning utsatta personer har fått stöd och hjälp att förändra sin situation samt vilka specifika problem och möjligheter berörda yrkesgrupper upplever i arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck. Kartläggningen ska utformas med hänsyn till möjligheten att genom senare undersökningar göra jämförelser över tid.

Kompetensstöd för vård- och omsorgspersonal

6. Fördjupad fortbildning om hedersrelaterat våld och förtryck samt könsstämpning

Socialstyrelsen ska planera för fördjupad fortbildning om hedersrelaterat våld och förtryck samt könsstämpning för socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Arbetet ska göras i anslutning till myndighetens pågående uppdrag att fördela utvecklingsmedel och ge nationellt och regionalt kompetensstöd för att kvalitetsutveckla arbetet mot våld i nära relationer och stöd till våldsutsatta kvinnor och barn m.m. (S2016/00633/FST). Socialstyrelsen ska ta del av Länsstyrelsen i Östergötlands läns erfarenheter av kompetensutveckling för socialtjänst samt hälso- och sjukvård på detta område.

Utveckling av metoder för vård- och omsorgspersonal

7. Kartläggning av förekomst och behov av bedömningsmetoder i hälso- och sjukvården

Socialstyrelsen ska kartlägga förekomsten och behovet av standardiserade bedömningsmetoder i arbetet med våldsutsatta vuxna och barn, barn som bevittnat våld samt våldsutövare inom de delar av hälso- och sjukvården som myndigheten anser vara relevanta. Deluppdraget är en förlängning och utvidgning av Socialstyrelsens pågående uppdrag att kartlägga förekomsten och utformningen av rutinmässiga frågor i socialtjänsten och hälso- och sjukvården om våldsutsatthet och våldsutövande (S2015/06821/JÄM). Socialstyrelsen ska utöver rutinmässiga frågor om våldsutsatthet även kartlägga metoder inom hälso- och sjukvården för att beskriva våld samt att bedöma stödbehov och risken för upprepat våld.

8. Utveckling av standardiserade bedömningsmetoder om utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck samt våldsutövande

Socialstyrelsen ska ta fram en standardiserad metod för att inom socialtjänst samt hälso- och sjukvård upptäcka och beskriva utsatthet för hedersrelaterat våld samt att bedöma stödbehov och risken för upprepat våld med utgångspunkt i de befintliga bedömningsmetoderna FREDA. Till deluppdraget hör även att med utgångspunkt i samma bedömningsmetoder utreda förutsättningarna för att utveckla motsvarande metoder för socialtjänstens arbete med våldsutövare, inklusive i hederskontext. Deluppdraget är en fortsättning på uppdraget att utveckla bedömningsinstrument och stödinsatser för personer utsatta för våld av närstående (S2012/04385/FST), uppdraget att utveckla metoder och vägledning för arbetet med personer som utövar våld mot närstående (S2012/03248/FST) samt uppdraget våld i nära relationer i Socialstyrelsens regleringsbrev för 2016.

9. Utveckling av metoder för socialtjänstens samt hälso- och sjukvårdens behandlingsarbete med våldsutövare

Socialstyrelsen ska ta fram metoder för socialtjänstens behandlingsarbete med våldsutövande män som inte är frihetsberövade. Med målsättningen att utveckla verkningsfull behandling mot återfall i våldsbrott mot närstående ska Socialstyrelsen identifiera metoder med lovande resultat eller sätta samman nya metoder för senare prövning och effektutvärdering. Behandlingen ska vara kombinerad med säkerhetsåtgärder för närstående såsom partnerkontakt och riskbedömningar. Till deluppdraget hör att inventera metoder med lovande resultat som kan användas i hälso- och sjukvårdens behandlingsarbete med våldsutövande män samt att

utreda förutsättningarna för att utveckla beslutsstöd med eller utan rekommendationer.

Socialstyrelsen ska även utreda förutsättningarna för att utveckla behandlingsmetoder för personer som utövat våld med hedersmotiv. Deluppdraget är en fortsättning på uppdraget att utveckla metoder och vägledning för arbetet med personer som utövar våld mot närstående (S2012/03248/FST) samt uppdraget våld i nära relationer i Socialstyrelsens regleringsbrev för 2016.

10. Utveckling av metoder i arbetet med våldsutsatta barn

Socialstyrelsen ska stödja utvecklingen och spridningen av bedömnings- och behandlingsmetoder i socialtjänstens samt hälso- och sjukvårdens arbete med flickor och pojkar som är utsatta, eller riskerar att utsättas för våld av närstående. Deluppdraget är en fortsättning på uppdraget att utveckla bedömningsinstrument och stödinsatser för personer utsatta för våld av närstående (S2012/04385/FST) samt uppdraget våld i nära relationer i Socialstyrelsens regleringsbrev för 2016.

På regeringens vägnar

Åsa Regnér

Ola Florin

Kopia till

Statsrådsberedningen

Justitiedepartementet/EMA, KRIM, SIM

Finansdepartementet/BA, K, SFÖ, SKA

Regeringskansliets förvaltningsavdelning

Socialutskottet

Barnombudsmannen

Brottsförebyggande rådet

Brottsoffermyndigheten

Folkhälsomyndigheten

Inspektionen för vård och omsorg

Kriminalvården

Länsstyrelserna

Migrationsverket

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Skatteverket

Statens institutionsstyrelse

Statens skolverk

Statistiska centralbyrån

Uppsala universitet (Nationellt centrum för kvinnofrid)

Brottsofferjouren Sverige

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige

Rädda Barnen

Sveriges Kommuner och Landsting

Unizon